

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова**

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

ХШ

Педагогічні науки

Логос 2001

ББК 74.6
ISBN 966-581-228-9

Редакційна колегія:

А.Й.Капська - доктор педагогічних наук, професор (відповідальний редактор), Л.І.Міщик - доктор педагогічних наук, професор,
Л.Ф.Нечепоренко - доктор педагогічних наук, професор,
В.М.Оржеховська - доктор педагогічних наук, професор, С.О.Сисосва - доктор педагогічних наук, професор, І.М.Ковчина - кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар)

Збірник затверджений Постановою Президії Вищої Атестаційної Комісії України(Бюлетень ВАК України № 5 за 1999 рік) як наукове видання, в якому можуть публікуватися основні результати дисертаційних досліджень за спеціальностями педагогічної науки

Збірник статей пропонує результати досліджень і експериментальної роботи, здійсненої авторами з проблем соціального становлення особистості. У статтях розкривається педагогічний, психологічний та соціальний аспекти, які обумовлюють актуалізацію поставленої проблеми і допомагають її вирішувати на сучасному етапі розвитку суспільства і психолого-педагогічної науки. Для викладачів, науковців, аспірантів, студентів і вчителів.

Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. ХІУ. - К.: Логос. 2001. - 190с.
ISBN 966-581-228-9

Рекомендований вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, протокол № 8 від 14.02.2001 року.

©Редакційна колегія
© Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
©Автори статей

ЗМІСТ

I. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Матвієнко О.В.

Моральне виховання особистості як соціально-педагогічна проблема_____3

Шатенко С.Ю.

Відродження ролі організаційно-виховної роботи зі студентською молоддю як один із важливіших напрямів діяльності вищого навчального закладу в сучасних умовах__10

Толстоухова С.В.

Соціально-технологічний аспект формування професійної готовності спеціаліста системи ССМ_____15

Рабош І.Т.

Філософсько-педагогічні підходи до формування духовності майбутніх спеціалістів у США та Україні_____25

Шмалей С.В.

Механізми соціальної адаптації дітей_____31

Безрідна Л.О.

Соціально-педагогічні проблеми молоді Великобританії_____40

Павлушенко Я.О.

Українські витoki творчості М.І.Глінки_____45

Колиб'юк Я.С.

Основні напрямки та форми організації позанавчальної громадської діяльності студентів в університетах США_____55

Яременко О.О.

Роль екокультурної діяльності як важливого елементу екоосвіти у соціалізації особистості молоді_____63

Романовська О.О.

Соціально-педагогічні концепції фостерінгу у Великобританії_____70

О.О. Яременко
м. Київ

РОЛЬ ЕКОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАЖЛИВОГО ЕЛЕМЕНТУ ЕКООСВІТИ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДІ

Найбільш інтенсивний період розвитку людини як особистості, тобто затвердження у неї соціального елементу та її індивідуальності, самоствердження у системі соціальних зв'язків, співпадає з періодом юності.

Індивідуальний розвиток людини здійснюється у процесі налагодження різних свідомих та підсвідомих відносин з оточуючим соціальним середовищем в процесі спілкування, в ході якою ці відносини формуються, проявляються та змінюються. Адже соціальне середовище, яке формує людину - це суспільство в цілому, у всіх сферах його та виявах".

Однак особистість, що розвивається, опосередковано занурена у широке соціальне середовище. Існує ряд ланок, через які суспільство "торкається" окремої особистості, вірніше, у яких трапляється безпосередня взаємодія, між суспільством та людиною. В якості найбільш близької клітини суспільства, в якій виникає та реалізується "соціальна ситуація" розвитку особистості, виступає інститут освіти.

Одним з проявів прогресу суспільства є те, що кожне нове покоління, котре вступає у життя, повинне підніматися на більш високий рівень освіти, загальної культури, професійної кваліфікації, соціальної активності. Французький мислитель К.Гельвецій, будучи вже далеко не юнаком, писав :

"Я ще продовжую вчитися : моє виховання ще не закінчено.. .Все моє життя є, власне кажучи, лише одне довге навчання". Ця істина у народній мудрості виражається ще простіше : "Вік живи - вік вчися" (10).

У процесі навчання людина засвоює соціальний досвід у формі знань, розвиває свої нахили та здібності, формує інтереси. Так закладаються основи світосприймання молодій людині, її навички до суспільної діяльності. Через освіту здійснюється передача інформації про накопичені людством цінності матеріальної та духовної культури, забезпечується наступність у розвитку суспільного виробництва, а отже, і соціалізація. Освіта виступає одночасно і як фактор, і як засіб соціалізації, вона має вплив на людські пріоритети щодо вибору життєво важливих цінностей, на їхнє самовизначення. Саме тому освіта розглядається як процес і результат цілеспрямованої, педагогічне змодельованої соціалізації, що здійснюється в інтересах людини та/ або інтересах суспільства, до якого вона належить.

Оскільки процес соціалізації визначено конкретними історичними та соціально-економічними умовами суспільства, він не є механічним прийняттям індивідом готової соціальної "форми". Індивід , який виступає як "об'єкт" соціалізації, є у той же час "суб'єктом" суспільної активності, творцем нових суспільних форм. Тому соціалізація протікає тим успішніше , чим активніша участь індивіда у творчо-перетворюючій діяльності. З цих позицій під соціалізацією слід розуміти процес становлення особистості як суспільної істоти, у ході якого складаються різноманітні зв'язки особистості з суспільством, засвоюються орієнтації, цінності, норми, має місце розвиток особистіших якостей, формується активність та цілісність особистості, засвоюється соціальний досвід, накопичений людством за весь період розвитку. Важливими елементами цього процесу є засвоєння інформації про навколишнє середовище та установа позитивних соціальних зв'язків і відносин у ньому (2).

Загальновідомо, що особа як складне, багатогранне ямище суспільного життя, ланка в системі суспільних відносин, розвивається не сама собою ізольовано, а під впливом тих умов, у яких проходить її життя і діяльність, тобто під впливом середовища. Середовище, в якому перебуває істота, це, насамперед, люди, колектив, суспільство. Людське оточення є необхідним для формування в індивіда людських психічних властивостей, моральних якостей. Але продовженням соціальних обов'язків людини виступають її обов'язки стосовно природи. Вони взаємопов'язані, оскільки природне середовище є необхідною умовою існування суспільства в цілому та кожного і його членів. У ставленні людини до природи не може не виражатися і її ставлення до інших людей, що живуть на планеті.

Головний механізм розвитку психіки людини - це засвоєння соціальних, історично усталених видів та форм діяльності. Ці засвоєні форми діяльності, системи знаків і т.ін. перетворюються у внутрішні процеси особистості. Таким чином, "зовнішнє" (по відношенню до даного індивіду) та його "внутрішня" природа стають зв'язаними як генетично, так і функціонально (7). Цілком природно, що засвоєні форми екодіяльності будуть також мати неабиякий вплив на внутрішні процеси людини, на її світогляд та мислення. Засвоєння відбувається тільки під час систематичної, безперервної роботи з молоддю, тобто під час навчання та виховання. А такі можливості надає тільки екоосвіта.

Під екоосвітою молоді розуміється цілеспрямований процес розвитку у них знань про наукові основи проблем взаємодії суспільства та природи, формування соціально цінних мотивів по відношенню до неї, прищеплення молоді необхідних похідних умінь та навичок свідомого відношення до навколишнього середовища. Екоосвіта та екодіяльність як один з важливих її аспектів сприяють формуванню у молоді відповідального ставлення до природи, всебічному розвитку особистості, її вихованості, дозволяє підвищити якість навчання та виховання.

Характеризуючи екоосвіченість та свідоме, відповідальне ставлення до природи, завжди торкаєшся і питання екодіяльності. І це природно. Тому що саме практична діяльність в галузі охорони навколишнього середовища допомагає зрозуміти процес формування цих якостей.

Справді, лише включення молоді у значущу для неї діяльність може актуалізувати дієвість виховних прийомів. Це один з основних принципів, на який спиралися і спираються кращі педагоги - практики. В ньому сфокусована ідея, яка впливає з соціально-діяльнісного розуміння природи особистості.

Що мається на увазі? Не народжуючись особистістю, людина розвивається як особистість саме у ході діяльності. Входячи в ню систему діяльності, яка задається суспільством через систему виховання, людина поступово розвивається як особистість у процесі власно їх активної діяльності. У діяльності не тільки виявляється, але й формується психіка, і власне діяльність виступає постійним субстратом розвитку особистості.

Власна активна діяльність людини є необхідною умовою виховного процесу, але сама ця активність, форми її виявлення повинні бути сформовані, створені ще у дитинстві. Тому важливо так будувати педагогічний процес, щоб вихователь керував діяльністю дитини, організуючи її активне самовиховання шляхом здійснення самостійних та відповідальних вчинків.

Важливим резервом підвищення екологічної активності є ековиховання. Воно потребує рішення двох взаємозв'язаних завдань. По-перше, необхідно, щоб все більш широкі верстви населення ставали грамотними у питаннях екології, засвоювали основи знань про особливості взаємозв'язку природи та суспільства. По-друге, знання повинні бути доповнені сформованою моральною позицією особистості у відношенні до природного середовища - її відповідальністю за стан середовища. Перетворення екологічних духовних засад у органічний компонент виховного процесу —

веління часу. "Зараз, як ніколи, назріла необхідність вироблення зводу моральних норм, що визначають ставлення людей до природи і які підлягають засвоєнню з самого раннього віку" Виховання дбайливого ставлення до навколишнього середовища, формування у кожного члена суспільства екологічної культури — важлива умова наших успіхів в справі оптимізації екосистеми (8). А основою та умовою формування у молоді екокультури є екодіяльність.

Включення підростаючого покоління в екодіяльність створює реальні можливості для цілеспрямованого формування моральних якостей людської особистості. При цьому особистість формує не тільки сама по собі участь у цій суспільно корисній діяльності, але й позиція людини як самостійного та відповідального учасника, співучасника цієї діяльності. Тому особливе значення має проблема особистішого смислу діяльності. Без урахування внутрішніх спонукальних сил, потреб людини, її свідомих прагнень неможливо ані правильно оціниш особистість, ані побудувати ефективну систему її виховання через спеціально задану діяльність (9).

Включення дитини, молоді у організовану дорослими екодіяльність, поперте, розгортає перед ними багатопланові відношення, так звані мікровідношення, які поступово, під дією картини світу, що формується в особистості, закріплюються у більш глобальні відношення - ставлення до природи та людства, по-друге, закріплює форми суспільної поведінки, адже, за тлумаченням гуманітарно-системного підходу, освіта — це не те, що людина знає та пам"ятає, а те, що постійно визначає її поведінку; це індивідуальна система моделей світу, що складається в результаті живої, активної, різноманітної взаємодії з природою, соціумом і культурою, по-третє, формує потребу діяти у відповідності з моральними зразками, які виступають у якості мотивів, що спонукають діяльність та регулюють взаємовідношення людей.

"У суспільстві, природа є для людини ланкою, що зв'язує людину з людиною, буттям його для іншого та буттям іншого для нього, життєвим елементом людської діяльності; тільки у суспільстві природа виступає як основа його власного людського буття" (3).

Індивід не народжується особистістю. Кожна конкретна людина стає особистістю в процесі взаємодії із соціальним середовищем, у результаті освіти та виховання, засвоєння культури конкретно-історичного суспільства. Висхідним у такому випадку є принцип соціалізації, тобто "входження" дитини в суспільство. Це є процес перетворення людини на повноцінну зрілу особистість, процес і результат засвоєння й активного відтворення індивідом соціального досвіду.

А екодіяльність, як діяльність заради природи, у природі та через природу як раз й сприяє розвитку соціальної зрілості особистості молоді, яка пов'язана із здатністю людини функціонувати на трьох рівнях: індивідуальному, міжособистісному та рівні соціальної адекватності (5).

1. ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РІВЕНЬ - у процесі екодіяльності ми засвоюємо та закріплюємо знання про природу та про себе, засвоюємо стандарти поведінки на природі, формуємо своє ставлення до неї. Включення у екодіяльнієгь допомагає появі таких психічних якостей, як ідентичність (хто № , який наш взаємозв'язок з природою, звідкіля ми прийшли та куди йдемо), впевненість у своїх силах (самоконтроль, здатність до ініціативи), орієнтація на працю (засвоєння навичок та умінь діяти у природі та для природи, здатність до природоохоронної ініціативи)

2. МІЖОСОБИСТІСНИЙ РІВЕНЬ - процес екодіяльності відкриває нові можливості для спілкування. Відомо , що взаємодія людини з природою може суттєво сприяти гармонізації її міжособистісних відносин. Це означає здатність людини адекватно взаємодіяти з іншими. Природа оптимізує навички спілкування, здатність до емпатії, до передавання та сприйняття інформації, виховує довіру до інших, неспрошений погляд на природу людини.

функціонуванню суспільства, виконувати соціальні зобов'язання. /

Екодіяльність, яка приймає форму екопрограм, дослідів, проєктів, виховує високе почуття спільноти, готовність працювати заради суспільної цілі збереження навколишнього середовища.

Але не можна говорити про однозначну та односпрямовану залежність між включенням людини до екодіяльності, як елементу екоосвіти та соціально-психологічними процесами, які відбуваються у її свідомості, а тим більше -соціалізацією підростаючих поколінь. Екодіяльність-це своєрідний екологічний імпульс оптимізації процесу соціалізації. Граючи у ньому одну з ролей, він у сукупності з іншими факторами (екоосвітою, вихованням екокультури, впливом суспільства, мікросоціумом і т. ін.) визначає деякі його специфічні особливості, передбачаючи системний погляд на взаємозв'язки та взаємозалежності, існуючі у світі, та гармонізацію відношень у рамках цілісної системи. Установлення подібної рівноваги необхідно і для нормального розвитку політичних, економічних, соціальних, педагогічних процесів і для природного функціонування усіх живих, органічних систем на Землі (6).

Література

- 1.Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : Навч.посібник- К.: Вища школа. 1997.-304с., с. 28.
- 2.Лукашевич Н.П. Солодков В Т. Социология образования : Конспект лекций под ред. Н.П.Лукашевича. - К.:МАУПД997 - 224с., с.191.
- 3.Маркс К., Энгельс Ф. Соч. т.42, с. 118.
- 4.Мирошниченко Б. Экология - сфера международного сотрудничества. - Коммунист, 1979, № 16, с. 104.
- 5.Муздыбаев К. Социальная зрелость личности // Активизация личности в системе общественных отношений: Психологические аспекты исследования

семьи: Тезисы докладов к VII съезду об-ва психологов СССР. М.,1989,-с, 100-101.

6.Приоритеты современной педагогики : мир-экология-сотрудничество

Материалы международного педаг. Прозта Р.Е.А.С.Е. - Под ред. З.С. Соколовой -М., 1993. - 160с.,-с.40. 16,-с.Ю4.

7.Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии М.,1976, с. 191.

8.Социальные аспекта экологии под ред. Капелян Е.Х., Жибуль И.Я. й др. - Мн 6 Наука й техника, 1983, 94с.,-с. 54.

9.Фельдштейн Д.И. Психология развития личности в онтогенезе / М.:Педагогика, 1989 - 208с.,-с.55, с.28.

Ю.Харчев А.Г. Социология воспитания, Москва, 1990,-с.80.